

Дмитрук М.М.

*Національний університет «Одеська
юридична академія», доцент кафедри
кримінального права, к. ю. н.*

ДЕЯКІ ВІДМІННОСТІ «ЗМІШАНОЇ ВИНИ» ТА «ВИНА З ДВОМА ФОРМАМИ» В ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У деяких складах злочинів складність конструкції об'єктивної сторони обумовлює наявність складної суб'єктивної сторони (тут і далі розглянемо тільки її обов'язкову ознаку – вину), що породжує концепцію «змішаної», «подвійної», «складної» вини або «складної», «подвійної», «змішаної» форми вини. У навчальній літературі зазначені поняття ототожнюються, в науковій літературі вчені, як правило, дотримуються однієї з концепцій або «змішаної вини» або «вини з двома формами». У зв'язку з цим, завданням цієї роботи є розмежування зазначених понять. Не ставиться завданням переосмислення якихось положень або концепцій «вини із двома формами» або «змішаної вини», що об'єктивно неможливо в роботах такого виду.

Питання вини, її форм та видів форм вини у своїх роботах глибоко досліджувались такими вченими, як: П.С. Дагель, Д.П.Котов [1, с. 238], А.Й. Рапог [2, с. 187], А.А. Пінаєв [3, с. 289] та багато інших вчених. В сучасній науковій літературі вказане питання досліджували, зокрема, такі вчені як Р.В. Вереша [4, 224], М.І. Хавронюк [5, с. 9-18] та інші.

Більшість вчених при дослідженні вини, торкаючись дискусійних питань, приділяли велику увагу проблемі «вини із двома формами» або «змішаної вини», однак, як правило, дослідники обґрунтовували прийнятність одного з вищевказаних понять.

На нашу думку, між поняттями «вина з двома формами» і «змішана вина», є деяка відмінність. Зазначена відмінність пояснюється різним змістом інтелектуального і вольового елементів (ознак) до діяння і наслідків в різних складах злочинів. Вказана

відмінність обумовлена особливостями виду одиничного злочину та об'єктивної сторони, які полягають в тому, що для складного простого одиничного злочину такого виду як «злочин з двома обов'язковими діяннями», одне із яких (злочинних діянь) формується ознаками або складом іншого виду правопорушення, як правило, властива «змішана вина», а для складних одиничних злочинів таких видів як «складений злочин» і «злочин з похідними наслідками» властива, як правило, «вина з двома формами». В обґрунтування зазначеного твердження розглянемо відмінність «вини з двома формами» і «змішаної вини» обумовленої особливостями об'єктивної сторони.

У навчальній літературі «змішана вини» визначається як умисел до діяння і необережність до наслідків [6, с. 171]. У науковій літературі щодо цього питання склалося дві основні концепції – вузька та широка. Згідно широкої концепції, можливим є будь-яке поєднання будь-яких форм вини, а згідно вузької концепції можливе поєднання тільки видів окремих форм вини [3, с. 132-155]. На нашу думку, найбільш прийнятною є концепція вузького розуміння «вини з двома формами» обґрунтована А.Й. Рарог [2, с. 161-164], інакше при широкому її розумінні «вини з двома формами» міститься у всіх складах з бланкетними диспозиціями і у всіх кваліфікованих складах злочинів.

Відразу відзначимо, що на нашу думку, недостатньо обґрунтованою є позиція В.М. Федитник, щодо того, що вся дискусія щодо «подвійної вини» (*вчена включає в це поняття і «вину із двома формами»* – уточнення М.М.) або «змішаної вини» зводиться тільки до спору про терміни, а самі поняття є тотожними [7, с. 67-73].

Зміст «змішаної вини», на думку В.А. Якушина, полягає в тому, що в деяких складах злочинів законодавець передбачає сукупність правопорушення та злочини. При цьому навмисно порушуються, наприклад, правила дорожнього руху або навмисно вчиняються інші правопорушення, що потягли наслідки кримінально - правового характеру, до яких існує психічне ставлення у формі необережної вини [8, с. 44]. Слід уточнити, що існують ви-

падки порушення правил дорожнього руху при самовпевненості і недбалості, що не утворює поняття «змішаної вини».

Зазначена позиція В.А. Якушина [8, с. 44] підтверджує тезу, відносно того, що в злочинах невеликої тяжкості, склади яких містять у собі об'єктивно - суб'єктивні ознаки інших видів правопорушень, відбувається включення не тільки ознак інших видів правопорушень у об'єктивну сторону із злочинними наслідками, а й включення умислу в адміністративно-правовому розумінні.

Враховуючи вищеописане розуміння «вини із двома формами» і «змішаної вини», відмінність між зазначеними поняттями, на нашу думку, полягає в наступному.

Об'єктивна сторона злочинів, для яких притаманна «вина з двома формами» складається з двох самостійних злочинів, як вказує А.Й. Рарог, законодавець зливає, тобто юридично об'єднує в один склад злочину два самостійних склади злочину, один з яких є умисним, а інший – необережним, причому обидва з них можуть існувати самостійно [2, с. 161-164].

Об'єктивна сторона злочинів, яким притаманна «змішана вина» складається з посягання, що є по своїй конструкції іншим видом правопорушення, а також кримінально-правових наслідків. При цьому ставлення особи до порушення правил регуляції суспільних відносин (тобто до посягання), виражається в умисній формі вини, яка, по суті, є такою у не кримінально-правовому розумінні, а в адміністративно-правовому, проте ставлення до злочинних наслідки виражене у формі необережності в кримінально-правовому розумінні.

Якщо зайняти протилежну позицію, тобто стверджувати, що умисел у не кримінально-правовому розумінні взагалі встановлювати немає необхідності, оскільки даний вид умислу не матиме відношення до сфери кримінально-правового регулювання, то подібне тлумачення фактично призведе до неврахування низки рекомендацій, які містяться в Постановах Пленуму Верховного Суду України, і як наслідок, до об'єктивного ставлення у вину. Так, наприклад, згідно, ч. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодав-

ства у справах про злочини проти безпеки виробництва» передбачено, що «... суди при розгляді справ мають з'ясувати, зазначені в них відповідні статті, пункти, параграфи законодавчих та інших нормативних актів, що регулюють безпеку виробництва, і які з них порушені ... » [9, с. 15], тобто суди зобов'язані встановлювати склад іншого виду правопорушення. Такі ж рекомендації Пленумом Верховного Суду України містяться в інших постановках щодо злочинів у сфері господарської діяльності, порушення правил дорожнього руху і правил експлуатації транспорту.

Розмежування «вини із двома формами» і «змішаної вини» у вищевказаному розумінні, на нашу думку, пояснює зв'язок терміна зі змістом інтелектуальних і вольових ознак в досліджуваних поняттях, а також їх взаємозв'язок зі специфікою об'єктивної сторони, видами протиправності. Використання понять «вина із двома формами» і «змішана вини» пояснює зв'язок між зазначеними видами вини або формами вини і такими видами протиправності суспільно небезпечного діяння як «пряма» протиправність і «змішана» протиправність (або бланкетним способом вираження кримінальної протиправності).

1. Дагель П.С. *Суб'єктивная сторона и ее установление* / П.С. Дагель, Д.П. Котов. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1974. – 238 с.
2. Рарог А.Й. *Вина в советском уголовном праве* / А.Й. Рарог. – Саратов. Изд-во Саратов. ун-та. 1987. – 187 с.
3. Пинаев А.А. *Курс лекций по Общей части уголовного права: Книга 1. О преступлениях*. – Х.: 2001. – Юридический Харьков. – 289 с.
4. Вереша Р.В. *Поняття вини як елемент змісту кримінального права України: Монографія*. – К.: Атіка, 2005. – 224 с.
5. Хавронюк М. *Злочини зі складною виною у Кримінальному кодексі України* / М. Хавронюк // *Підприємство, господарство і право*. – 2003. – № 3. – С. 9-18.
6. *Кримінальне право України: Загальна частина: підручник* / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташица, В.Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
7. Федитник В. М. *Теорії складної вини в кримінальному праві* / В.М. Федитник // *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. – Вип. 32 – С. 67-73: [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnivs/2006_32/index.htm

8. Якушин В.А. *Вина как основа субъективного вменения: Монография / В.А. Якушин, К.Ф. Каишанов. – Средневолжский науч. центр. – 1997. – 65 с.*
9. *Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленум Верховного Суду України № 7 від 12.06.2009 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 8. – С. 15.*